

kan komen, pas na passeren te stoppen, zodat men in geval van opdringerigheid van de kolossen niet in de knoei komt. Maar onze Olifant stond daar plotseling, geen 40 m van ons af, toen we een bocht van de weg omkwamen. Zó geruisloos en behendig had Davis de „kar" bestuurd, dat we, nog half verscholen achter struiken, niet dadelijk opgemerkt werden. Rustig ging de reuzin door, bossen van het dorre gras naar binnen te werken. Ik kon niet nalaten, mijn camera even in positie te brengen. Even de motor afzetten, en geknipt was ze (fig. 5). Juist toen begon ze de weg over te steken, en nu pas ontdekte ze ons. Op slag verstarde het reuzenlijf. Eén voorpoot bleef in de lucht steken, de

bos hooi bleef uit haar bek hangen. Langzaam draaide ze haar kop in onze richting. En daar kwamen de geweldige oren, als enorme kieuwdeksels, naar voren, tot ze wijd uitstonden. Gauw nog een foto genomen (fig. 6), en toen was het tijd om de motor weer te starten. En terwijl het prachtdier langzaam op ons toestapte, zette Davis, af en toe uit het hoekje van zijn oog naar de opdoemende zwarte vorm kijkend, de auto achteruit in de struiken, keerde, en vergrootte de afstand voor alle zekerheid maar wat. Toen we korte tijd daarna terugkwamen, konden we haar en haar kornuiten nog in de verte horen, maar ze waren uit het gezicht verdwenen.

(wordt vervolgd).

ZWEEFVLIEGEN-INVENTARISATIE IN DE NOORDOOSTPOLDER, AUGUSTUS 1952

V. VAN DER GOOT.

Het is wellicht een handicap, dat deze inventarisatie een gebied betreft waarvan het landschap nog in staat van ontwikkeling is. Weliswaar hebben velen de Noord-oostpolder bezocht op doorreis of op excursie, maar vaak is dat enkele jaren geleden en heeft de voortschrijding van cultivering, aanplant en huizenbouw het beeld, dat men zich toen gevormd heeft, achterhaald. Daarom past misschien eerst een inleiding over de staat van het landschap ten tijde van de inventarisatie, samen met enkele feiten uit de historie.

Op 9 September 1954 was het twaalf jaar geleden dat de waterstand in de Noord-oostpolder een dusdanig peil had bereikt, dat men officieel van drooglegging ging spreken. In Juli 1941 werd echter al op kleine schaal met de ontginning in het droogliggende uiterste oosten van de pol-

der aangevangen; van hieruit zette men in de volgende jaren de ontginning en later de exploitatie verder westwaarts voort.

In de oorlogsjaren stagneerden de ontginningswerkzaamheden — in 1945 was nog niet de helft van de polder ontwaterd — en daardoor konden de rietvelden, welke het onbewerkte deel veroverden, zich jarenlang handhaven. Na de bevrijding werd de grens van het rietland snel naar het westen verplaatst en werd het kale cultuurlandschap kwantitatief belangrijker. In het uiterste westen van de polder, o.a. bij Urk, liggen nu nog de resten van deze eertijds zo uitgestrekte rietvelden. Rietzomen langs vaarten en tochten kunnen wellicht een laatste refugium zijn voor de populatie van dit nu vrijwel verdwenen biotoop.

Het rietveld werd dus vervangen door een

boomloos polderland, in het kort cultuursteppe genoemd: kavels van 800×300 meter, aan de vier zijden begrensd door kleine slootjes, welke aan een korte (achter)zijde van de kavel uitmonden in een tocht, terwijl langs de voorzijde een gesfalteerde polderweg loopt. De bevolking van deze cultuursteppe kon, althans wat de insecten betreft, bestaan uit resten van de populatie van het rietveld, terwijl het weidegebied van de voormalige Fries-

Ramspol-Emmeloord-Kuinre. De bodem is grotendeels in exploitatie bij particulieren. De wegen zijn beschut door wegbeplanting, andere beplantingen bevinden zich rond boerderijen en arbeiderskampen.

Voor de Kop van Vollenhove en voor Kuinre bevindt zich een uitgestrekte jonge aanplant van bos — ruim 1000 ha —, zowel loofbos als naaldhout, terwijl bij een drietal dorpen in dit deel ook jong bos is aangeplant. Niet alleen, dat hiermee de

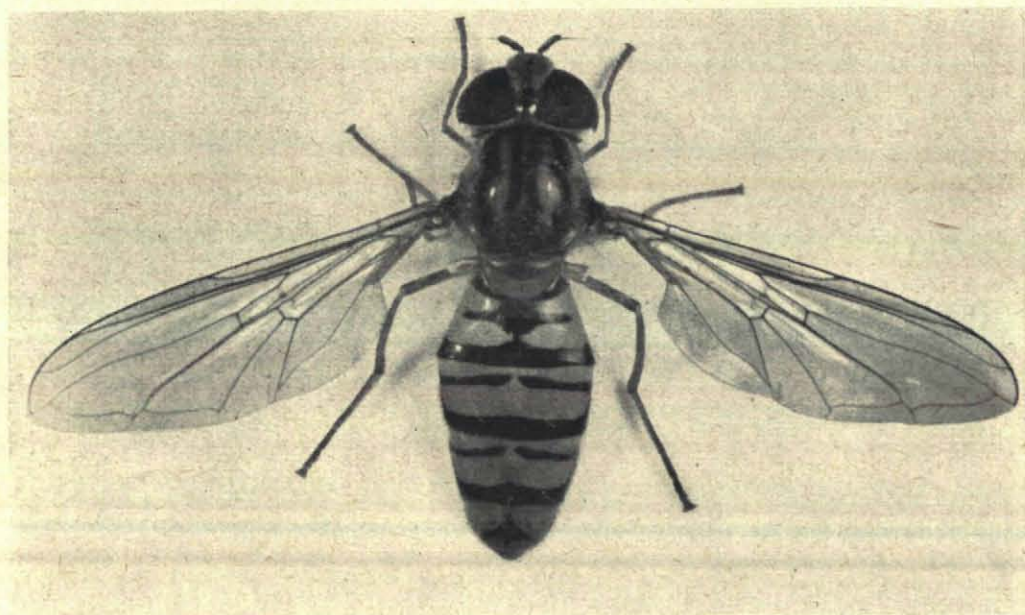

Fig. 1. *Epistrophe balteata* (de Rosse zweefvlieg) ♀. Foto P. H. van Doesburg Jr.

Overijsselse kust een groot reservoir vormde voor immigranten uit een soortgelijk landschap. In kleinere mate konden eilandjes als Urk en Schokland nog centra van verspreiding zijn.

Terwijl de cultuursteppe in het westen aangroeide werd ze in het oosten van beplanting voorzien en zo ontstond het eigenlijke polderlandschap, genoemd het beplante oostelijke gebied. De westgrens van dit deel ligt nu ongeveer langs de lijn

mogelijkheid werd geschapen voor een aantal insecten, welke deze bomen als voedselplant nodig hebben om hun levenscyclus in de polder te volbrengen, maar tevens wordt in de loop der jaren een nieuw milieu geïntroduceerd, het bosmilieu. In tegenstelling met de ontwikkeling van de populatie in het rietveld of in het cultuurland zal de uitbouw van de populatie in het bosmilieu in de komende jaren nog duidelijk te volgen zijn, daar de bosaanleg

van zeer recente datum is (1944).

Buiten het beplante gebied bevinden zich nog enkele boomclaves in de cultuursteppe in het westelijk deel: de beplanting van een achttal arbeiderskampen en enkele bomen op Schokland.

In het beplante oostelijke gebied zijn soortgelijke beplantingen van arbeiderskampen de oudste boomgroepen van de polder zelf, welke van belang zijn, omdat daar het bosmilieu nu het meest benaderd wordt.

De uitgestrektheid van het gebied, de grote verplaatsingsmogelijkheden, welke zweefvliegen, vooral de grote soorten, nu eenmaal bezitten en de beperktheid van mijn vrije tijd waren verder factoren, die het onmogelijk maakten meer dan een globaal overzicht te geven. In aanmerking moet worden genomen, dat de inventarisatie tot Augustus 1952 beperkt is. Zweefvliegpopulaties plegen van jaar tot jaar al min of meer te variëren en door de beperkte vangperiode worden bovendien een aantal univoltiene soorten (soorten, welke in één generatie per jaar verschijnen) uitgeschakeld, daar deze in Mei-Juni vliegen. Ook kan de talrijkheid van de soort variëren naar het jaargetij. Zo bleek me bv., dat in de tweede helft van Augustus een duidelijke achteruitgang waarneembaar was in het aantal gesignaleerde exemplaren van *Syrphus corollae* en *Platychirus clypeatus*. De laatste soort werd gedecimeerd door een schimmelziekte, die talloze slachtoffers maakte onder *Melanostoma*- en *Platychirus*-soorten, (zie De Levende Natuur van Sept. 1952).

De soorten zijn in drie groepen te onderscheiden:

1. Soorten, welke ongeveer evenveel voorkomen als op het oude land in een soortgelijk landschap te verwachten is. Deze groep is groot en niet interessant.

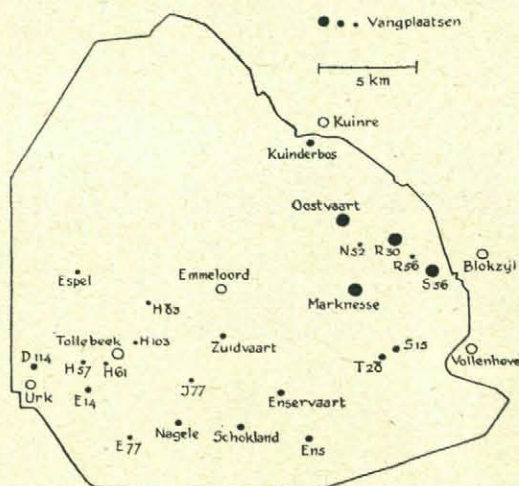

Fig. 2. Noordoostpolder met de vangplaatsen. (S 56, bij Blokzijl, moet zijn S 65)

2. Soorten, welke in belangrijke mate minder talrijk zijn dan op het oude land. Ook deze groep is groot, maar interessanter. Onder de soorten, welke rond Alkmaar domineren, vinden we enkele in de Noordoostpolder spaarzaam vertegenwoordigd. De voornaamste voorbeelden zijn: *Platychirus scambus* (aa), *Eristalis intricarius* (g), *E. nemorum* (a) en *E. pertinax* (a). Tussen haakjes de talrijkheid rond Alkmaar. Er zijn nog een aantal andere soorten, welke minder voorkomen, maar de verschillen zijn niet zo opvallend.
3. Soorten, welke in belangrijke mate talrijker zijn dan op het oude land. De kleinste, maar verreweg meest interessante groep. De twee voornaamste zijn *Platychirus peltatus* (g) en *P. manicatus* (z). *P. peltatus* is in Nederland nergens algemeen, hoogstens soms gewoon te noemen. Het treft daarom bijzonder, dat hij één der algemeenste soorten van de Noordoostpolder is. *P. manicatus* komt op het oude land nog minder voor dan *P. peltatus*. Zoals

Tabel. Zweefvliegen in de Noordoostpolder, Augustus 1952.

Soorten	Voorkomen 1)	Milieu	Vindplaats	Aantal
1. Liogaster metallina (F.)	g	vaarten		
2. Liogaster splendida (Mg.)	z	vaarten	S 66	1
3. Chilosia vernalis (Fall.)	v		Marknesse, N 38, E 19	6
4. Chilosia cynocephala (Lw.)	z		D 114	3
5. Neoscasia podagrica (F.)	g			
6. Rhingia campestris (Mg.)	g			
7. Pyrophaena granditarsa (Först.)	z			3
8. Platychirus clypeatus (Mg.)	aa (later a)	vaarten	Kuinderbos, E 14	
9. Platychirus fulviventris (Macq.)	v		E 14, S 65	7
10. Platychirus immarginatus (Zett.)	zz		S 65	1
11. Platychirus manicatus (Mg.)	a			
12. Platychirus peltatus (Mg.)	aa			
13. Platychirus scambus (Stg.)	v (in oost. randgeb. g)		Marknesse, R 30, S 65, E 14, De Voorst	9
14. Platychirus scutatus (Mg.)	g	kampplaatsen		
15. Melanostoma mellinum (L.)	a			
16. Epistrophe balteata (De G.)	a	bossages, rietzomen		
17. Lasipticus pyrastris (L.)	g	bossages, rietzomen		
18. Lasipticus seleniticus (Mg.)	zz		Marknesse	1
19. Syrphus corollae (F.)	aa (later a)			
20. Syrphus ribesii (L.)	g	bossages, rietzomen		
21. Syrphus vitripennis (Mg.)	g	bossages, rietzomen		
22. Sphaerophoria rüppelli (Wied.)	zz		R 56	1
23. Sphaerophoria menthastri (L.)	v (niet in cult. steppe)		Enservaart, Schokland, S 66, R 30, De Voorst	6
24. Sphaerophoria scripta (L.)	a			
25. Eristalinus sepulchralis (L.)	g			
26. Eristalomyia lucorum (Mg.)	a			
27. Eristalomyia tenax (L.)	a			
28. Eristalis arbustorum (L.)	aa			
29. Eristalis intricarius (L.)	v		Schokland, S 15, R 30, De Voorst	4
30. Eristalis nemorum (L.)	v		Marknesse, S 65, Enservaart, Oostvaart, R 30	9
31. Eristalis pertinax (Scop.)	z		Marknesse, Zuidvaart	2
32. Tubifera pendula (L.)	g	bossages		
33. Tubifera trivittata (F.)	g			
34. Eurinomyia transfuga (L.)	z		S 65	3
35. Eumerus strigatus (Fall.)	g			
36. Syritta pipiens (L.)	aa			
37. Tropidia scita (Harr.)	g	rietzomen		

- 1) aa: zeer algemeen. Overal reeds bij oppervlakkige controle in vele exemplaren aangetroffen.
a: algemeen. Vrijwel overal reeds bij oppervlakkige controle in enkele exemplaren gevonden.
g: gewoon. Op de meeste plaatsen na intensief vangen gevonden.
v: verspreid. Op enkele plaatsen in een klein aantal exemplaren gevonden.
z: zeldzaam. Slechts enkele exemplaren in de polder gevangen.
zz: zeer zeldzaam. Slechts één of twee exemplaren van een voor Nederland niet gewone soort.

al opgemerkt is *P. scambus*, welke op het oude land zeer algemeen is, in de Noordoostpolder zeldzaam; men kan spreken van een vervanging van deze soort door *P. peltatus* en *P. manicatus*. De invloed van het oude land op de verspreiding van *P. scambus* in de Noordoostpolder is duidelijk: in het oostelijk gebied is hij, vooral dicht bij het oude land, gewoon, verder zeldzaam. Afgewacht moet worden of deze toestand stabiel is of dat het een begin is van de verovering van het gebied door *P. scambus*.

Van belang zijn verder twee soorten, welke over het algemeen talrijk zijn in polderland, maar totaal ontbreken in de Noordoostpolder. Deze soorten zijn niet in de tabel genoemd en een meer uitgebreide bespreking waard.

Myiatropa florea (L.): Bij Alkmaar gewoon. Zeer merkwaardig, dat ze geen enkele maal in de NOP werd gevonden, ook niet in het randgebied tegenover Friesland-Overijssel. Een grote soort, welke qua postuur in staat is grote afstanden af te leggen. Zal waarschijnlijk in de komende jaren immigreren. Volgens Lundbeck zijn de larven gevonden in plasjes in boomstompen en in rottend hout (het is een zg. rotje of rattestaartlarve). Misschien is deze soort dus toch geen echt polderdier en dan is haar ontbreken in de NOP begrijpelijk.

Eurinomyia lineata (F.): Bij Alkmaar gewoon in bijna dichtgegroeide delen van sloot of plas. Het ontbreken is merkwaardig, te meer daar *Eurinomyia transfuga*, welke naast *E. lineata* voorkomt, maar veel zeldzamer is, wel is gevonden, zij het in het uiterste randgebied. *E. lineata* heb ik op het oude land bij Vollenhove, op 500 m afstand

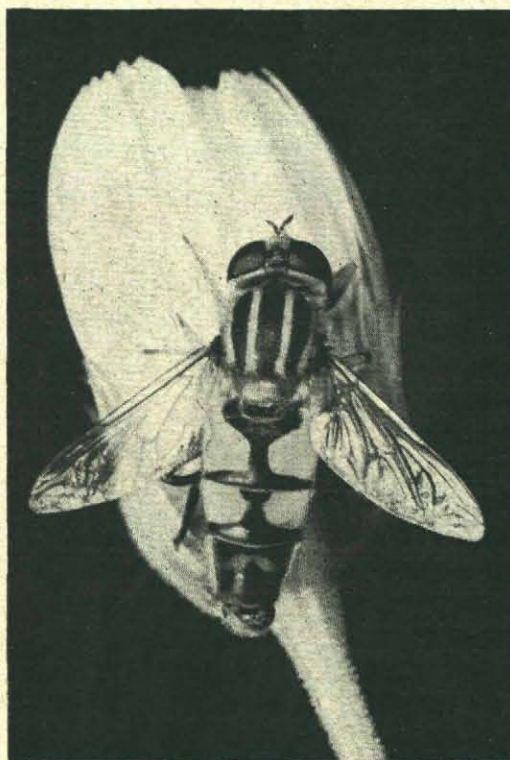

Fig. 3. *Tubifera trivittata* ♂.

Foto P. H. van Doesburg Jr.

van de NOP gevangen. Ze is in de moerassen van de kop van Overijssel algemeen.

Minder belangrijk zijn:

Eristalomyia anthophorina en *Tubifera hybrida*, twee zeldzame soorten, welke in de kop van Overijssel voor hun doen talrijk zijn en in het randgebied van de NOP kunnen binnenvliegen. *E. anthophorina* heb ik waarschijnlijk waargenomen (kavel S 65), maar niet gevangen.

De nu besproken soorten betreffen uitsluitend die van het polderlandschap zonder het bos. Uit het overzicht van deze populatie blijkt, dat een groot aantal soorten reeds op normale sterkte is, dat er enkele soorten zijn, welke hier nog niet of weinig

voorkomen. Slechts een tweetal soorten komt in belangrijke mate meer voor dan op het oude land. De conclusie kan dus zijn, dat de zweefvliegpopulatie in het polderlandschap van de NOP al in een vergevorderd stadium van ontwikkeling verkeert. In het bos van de NOP staan de zaken anders. In de drooggelegde polder is het poldermilieu snel geschapen en geschikt voor verdere generaties van geïmmigreerde insecten. Het bosmilieu is echter, na tien jaar NOP-bestaan, bij wijze van spreken nog niet uit de kluiten gewassen. Het beste is het nog op de nu verlaten kampterreinen. Daar komt overal *Platychirus scutatus* voor. Bij Ens is ze ook al in de wegbeplanting gevangen. In de jonge bossen bij Kuinre en De Voorst is deze soort niet aangetroffen. Het is eigenlijk de enige, enigszins karakteristieke soort in het bosmilieu van de Noordoostpolder. Maar ook *Tubifera pendula* en *Sphaerophoria menthastri* vinden we weinig in het open land. Een connectie met bossages is mogelijk, maar wat betreft de eerste soort (met een rattestaartlarve) is het waarschijnlijk dat

de verspreiding van de menselijke afval meer bepalend is!

In de komende jaren zijn een aantal soorten in de opgroeiende bossen te verwachten. De voornaamste zijn: *Syrphus venustus* Mg., *Epistrophe bifasciata* (F.), *Platychirus albimanus* (F.), *Melanostoma scalare* (F.) en *Zelima segnis* (L.). De vliegtijd valt voor de eerste twee soorten vnl. in de eerste helft van Mei, de laatste drie zijn het hele seizoen te vinden. *M. scalare* is voor zover ik weet nooit als bosdier genoemd, maar naar mijn ervaring is ze dit bij Alkmaar zeker.

Tenslotte nog enkele waarnemingen van Syrphidensoorten uit de NOP:

Volucella pellucens (L.), Ens 1951.

Lasiotricus seleniticus (Mg.), Nagele Aug. 1952.

Eristalis horticola (De G.), kavel S 53, 9 Sept. 1952.

Epistrophe auricollis (Mg.), Marknesse 26 Juli 1952.

De eerste twee exemplaren werden verzameld door de Biologische Afdeling van de NOP-werken.

Litteratuur:

W. Lundbeck, *Diptera Danica V, Syrphidae*. 1916. Met uitvoerige soortbeschrijvingen en ook gegevens over de levenswijze der larven.

V. v. d. Goot, *Zweefvliegtabel*, uitgave NJN. Eenvoudige tabel voor het determineren van Nederlandse zweefvliegen.

OVER DE FLORA EN FAUNA VAN EEN OUD BAGGERSTORTTERREIN EN ZIJN OMGEVING

(Vervolg)

J. P. OTTO.

De Flora.

De flora kan verdeeld worden in de flora van het plateau, het talud van het dijkje,

het moerasje en de flora van het lage land met de daaraan aansluitende rietzoom.

Het noordwestelijke deel van het plateau